

УДК 316.647.5:378.011.3-057.4:615.825:616-085-056.2/.3
DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2024.301903>

Василь Діус, здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти спеціальності 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями) Мукачівського державного університету

ТОЛЕРАНТНІСТЬ ЯК ОСНОВА ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФІЗИЧНИХ ТЕРАПЕВТІВ

У статті розкривається професійна компетентність майбутніх фізичних терапевтів, яка визначає їхню здатність ефективно працювати з різним контингентом населення та досягати успіху у професійній діяльності, в межах якої відбуваються взаємодія та комунікація. Переконані, що толерантність є основою професійної компетентності цих фахівців, оскільки уможливорює не тільки побудову позитивних відносин з пацієнтами, але й забезпечує більш ефективну реабілітацію, сприяє встановленню довіри між фізичним терапевтом та пацієнтом, що є важливим чинником успіху у лікуванні та реабілітації.

Ключові слова: майбутні фізичні терапевти; толерантність; професійна компетентність; професійна взаємодія; професійна підготовка; професійна етика.

Лит. 10.

Vasyl Dius, Applicant of the Third (Educational and Scientific) Level of Higher Education of Specialty 015 "Vocational Education (by specialization)" Mukachevo State University

TOLERANCE AS THE BASIS OF PROFESSIONAL COMPETENCE OF FUTURE PHYSICAL THERAPISTS

The article has revealed the professional competence of future physical therapists, which determines their ability to work effectively with different populations and succeed in professional activities through interaction and communication. The author has presented the interpretation of the professional competence of future physical therapists, the specifics of the professional interaction of these specialists and the phenomenon of tolerance by national scientists. The attention has been focused on the fact that the professional interaction of physical therapy specialists is a socially conditioned, purposeful, dynamic process of productive cooperation between a specialist and a patient. Tolerance implies the ability to accept other views, habits and characteristics; it is a manifestation of confidence in one's own views, openness to different ideas, readiness for spiritual competition, etc. The development of tolerance as a personality quality is aimed at establishing relationships based on tolerance, non-violence, mutual respect, solidarity, and understanding of the importance of human rights and peace. It has been noted that for successful practice, future physiotherapists need to be able to understand and accept the diversity of patients, their needs, characters and physical abilities; it is important to perceive the individuality of each patient and work with them on the basis of respect and mutual understanding. Future physiotherapists should be open to different cultural, ethnic, and social backgrounds to provide effective and accessible rehabilitation care for all patients. We believe that tolerance enables not only building positive relationships between physiotherapists and patients, but also provides more effective rehabilitation, as it helps to establish trust between them, which is an important factor in the success of treatment and rehabilitation. That is why we are convinced that tolerance is the basis of the professional competence of future physical therapists.

Keywords: future physical therapists; tolerance; professional competence; professional interaction; professional training; professional ethics.

Постановка проблеми дослідження. Професійна компетентність майбутніх фізичних терапевтів визначає їхню здатність ефективно працювати з різним контингентом населення та досягати успіху у професійній діяльності, в межах якої відбуваються взаємодія та комунікація. Саме тому вагомим постає питання формування толерантності, яка передбачає здатність приймати інші погляди, звички та властивості; є виявом впевненості у власних поглядах, відкритості до різних ідей, готовності до духовної конкуренції тощо. Формування толерантності як якості особистості спрямоване на встановлення взаємовідносин, побудованих на терпимості, ненасильстві, взаємній повазі,

солідарності та розуміння важливості прав людини і підтримки миру.

Аналіз досліджень та публікацій. Різні аспекти професійної підготовки майбутніх фізичних терапевтів є предметом досліджень О. Базильчука, О. Беспалової, Н. Белікової, Т. Бойчук, Л. Волошко, О. Гузій, Ю. Копочинської, Л. Кравчук, В. Кукса, Ю. Ляного, Л. Сущенко, Н. Чепурної та ін. У наукових колах ведуться дискусії щодо європейського виміру освіти, який включає виховання почуття європейської ідентичності, розвиток толерантності, солідарності, поваги до прав людини, демократичних цінностей та плюралістичної моделі освіти, тому, відповідно, активно досліджуються різні аспекти розвитку толерант-

ності в особистісному і професійному розвитку здобувачів вищої освіти (Т. Атрощенко, М. Боритко, М. Козяр, О. Куценко, В. Ляпунова, М. Сотер, Н. Шигонська та ін.).

Мета дослідження – схарактеризувати толерантність як основу професійної компетентності майбутніх фізичних терапевтів.

Виклад основного матеріалу. Мета професійної діяльності фізіотерапевтів згідно з професійним стандартом “Фізичний терапевт” – розвиток, підтримка і відновлення рухових функцій, рухової та функціональної спроможності людини впродовж усього життя [9]. Однією із загальних компетентностей у документі виокремлено “Здатність діяти на основі етичних міркувань, принципів і цінностей фізичного терапевта”, а представлений перелік трудових функцій (організація надання послуг із фізичної терапії особам з руховими порушеннями; проведення фізичної терапії особам з руховими порушеннями; консультування з питань фізичної терапії; взаємодія фізичного терапевта із зацікавленими сторонами; сприяння підтримці здорового способу життя та запобіганню руховим порушенням; провадження освітньої, просвітницької та науково-методичної діяльності з фізичної терапії; провадження адміністративної діяльності з питань фізичної терапії; удосконалення діяльності з фізичної терапії) потребує сформованості відповідних професійних компетентностей, базованих на взаємодії, співпраці, комунікації з пацієнтами, їхніми родичами, опікунами / законними представниками та особами, що доглядають, іншими фахівцями з питань фізичної терапії.

Професійна взаємодія фахівців з фізичної терапії є соціально зумовленим, цілеспрямованим, динамічним процесом продуктивної співпраці фахівця та пацієнта [4]. Л. Волошко у структурі такої взаємодії виокремлює три основні компоненти: комунікативний; інтерактивно-діяльнісний; перцептивний.

Вибір комунікативного компонента науковець пояснює тим, що “предметом професійної діяльності фізичного терапевта є інша людина, тому спілкування в цьому випадку виступає основним інструментом соціально-професійної взаємодії фахівця та пацієнта. Неможливо досягти позитивного ефекту від процесу фізичної реабілітації без звернення до особистості пацієнта, його свідомої участі в ньому. Отже, спілкування є інструментом професійної діяльності фізичного терапевта, а розвинуті комунікативні якості є умовою ефективного виконання професійних функцій. Комунікативна взаємодія фізичного терапевта та пацієнтів повинна регулюватися відповідним деонтологічним кодексом” [4].

Інтерактивно-діяльнісний компонент, як стверджує Л. Волошко, полягає у “безпосередньому

наданні реабілітаційних послуг. Фізичний терапевт обирає засоби та методи фізичної терапії, складає програми фізичної терапії, коригує їх зміст з урахуванням індивідуального підходу. Робота фізичного терапевта вимагає особливого такту та конфіденційності, враховуючи, що виконання процедур масажу та курсів лікувальної гімнастики відбувається в інтимно-довірчій обстановці. Інтерактивно-діяльнісний компонент взаємодії не може бути лише реалізацією формальної послуги, а потребує сформованих професійних якостей: витримка, милосердя, оптимізм, безкорисливість” [4].

В основі перцептивного компонента професійної взаємодії лежить “здатність співчувати, глибоке бажання допомогти, уміння в кожному пацієнтові розпізнати індивідуальність. Взаєморозуміння з фізичним терапевтом потрібно хворому як гарантія того, що разом вони успішно здолають наслідки хвороби. Не секрет, що кваліфікація фахівця з фізичної терапії, як і лікаря, нерідко оцінюється пацієнтами з деонтологічних аспектів: неадекватне відношення до пацієнта, формальне спілкування з ним негативно відображаються на процесі професійної суб’єкт-суб’єктної взаємодії та результатах реабілітації” [7].

Професійну компетентність майбутнього фізичного терапевта Л. Волошко трактує як “інтегральну професійно-особистісну характеристику, яка виявляється у певній системній організації професійної самосвідомості, володінні фаховими знаннями, уміннями й навичками, відповідними професійно значущими особистісними якостями, досвідом їх удосконалення, що в сукупності забезпечує успішне виконання професійних функцій у соціально визнаній і зафіксованій суспільством сфері реабілітаційно-оздоровчої діяльності” [3, 153]. Досліджуючи моделювання процесу формування професійної компетентності майбутніх фахівців з фізичної терапії науковець акцентує увагу на врахуванні відповідних положень: “професійна компетентність повинна розглядатися як умова успішної соціалізації випускника, тому що рівень її сформованості дозволяє спрогнозувати ефективність виконання ним професійних і соціальних функцій у суспільстві; результати діяльності фізичного терапевта, як у більшості професій типу “людина – людина”, пов’язаних з інтенсивними контактами з людьми, мають переважно внутрішній, функціональний характер, тобто залежать від його особистісних якостей і здібностей. Поряд із цим в умовах сучасного ринку праці вимоги до рівня фахових знань не відмінюються, а, навпаки, підвищуються. Отже, завдання оволодіння методами та засобами реабілітаційної діяльності набуває вигляду завдань формування професійно значущих особистісних якостей студентів, їхньої успішної реалізації у конкретних умовах професійної діяльності; класична

дидактична тріада “знання, вміння, навички” фахівця є критерієм вузько нормативної діяльності, його “вузької” компетентності” [3, 153]. Погоджуємося з Л. Волошко, що “без урахування особистісно-професійної позиції студента неможливо визначити рівень його компетентності, оскільки професійна позиція фахівця – це не лише результат професійної підготовки, а й рівень розвитку його професійної самосвідомості, самооцінки, професійно значущих особистісних якостей і здібностей. Тому професійна компетентність повинна розглядатись у взаємодії процесуально-діяльнісного та індивідуально-особистісного аспектів з позиції теорії систем” [3].

Для успішної практики фізичного терапевта необхідно мати глибокі психологічні знання, зокрема щодо типів особистості, способів реагування на стрес чи хворобу залежно від індивідуальних особливостей. Окрім того, важливо розвивати спеціальні навички, такі як вміння ефективно слухати, налагоджувати контакти, вести відповідні бесіди з пацієнтами та правильно формулювати запитання. Як зауважує О. Бісмак, для фізичного терапевта також важливо володіти своїми емоціями, зберігати впевненість, контролювати реакції та взаємодіяти з пацієнтами з врахуванням їхніх потреб і особливостей [2, 345]. Розпізнавання емоцій інших людей є також важливим аспектом “емоційного інтелекту” фахівця. У контексті фізичної реабілітації, ця навичка дає змогу терапевтові ефективно керувати емоційним станом та почуттями пацієнта, враховуючи емоційний аспект міжособистісних взаємин.

Враховуючи вищезазначене, вважаємо, що основою професійної компетентності майбутніх фізичних терапевтів є толерантність – якість особистості, спрямована на встановлення взаємовідносин, побудованих на терпимості, ненасильстві, взаємній повазі, солідарності, культурі спілкування, розумінні важливості прав людини та підтримки миру. Обґрунтуємо свою позицію, схарактеризувавши феномен толерантності.

Декларація принципів толерантності трактує поняття “толерантність” як повагу, визнання і прийняття багатого розмаїття культур нашого світу, наших форм вираження і способів бути людьми. Толерантність – це визнання і повага до самого себе як до особистості і як до члена соціальної або етнічної групи або класу [5]. І. Бех розуміє толерантність як “духовно-моральну властивість особистості, яка в своєму поведінковому розгортанні трансформується у вміння глибоко усвідомлювати себе і оточуючих, налагоджувати комунікацію, вільно взаємодіяти, виявляти милосердя та віру в людину” [1, 3]. Толерантність, згідно і визначенням В. Ляпунової, – це інтегральна

якість особистості, що відображає активну моральну позицію і готовність до конструктивної взаємодії з людьми і групами людей незалежно від їх національної, соціальної, релігійної приналежності, поглядів, світогляду, стилю мислення і типу поведінки (виключаючи асоціальні прояви свідомості і поведінки) [8, 179]. Толерантна особистість, як вважає М. Сотер, має позитивне ставлення до культурного розмаїття, готова до повноцінної діяльності у соціумі та може успішно пристосовуватись до мінливих умов культурної взаємодії [10, 187].

Досліджуючи сутність толерантної взаємодії майбутніх магістрів медичної освіти із пацієнтами О. Куценко виділяє такі її функції: соціально-комунікативну – гармонізує відносини суб’єкта з навколишнім середовищем; регульовальну – орієнтує стосунки на збереження рівноправності, поваги, свободи; рефлексивну – безпосереднє і швидке реагування на зовнішню ситуацію; виховну – забезпечує вміння лояльно оцінювати вчинки інших; психологічну – служить основою для нормалізації психологічної атмосфери у групі, суспільстві; гуманітарну – спрямована на формування ціннісних орієнтацій і інтересів суб’єкта; креативну – створює умови для творчого самоствердження; культурозберігальну – забезпечує збереження і примноження культурного досвіду [6, 29]. Вагомими для нашого дослідження є виокремлені дослідницею принципи толерантної взаємодії майбутніх магістрів медичної освіти із пацієнтами, які включають: рівність між усіма верствами населення; повагу, доброзичливість і терпиме ставлення з боку медичного працівника до хворого та його родичів; надання можливості пацієнту адекватного вибору методів діагностики та лікування у зв’язку з певними обставинами, що не зменшує права і можливості учасників толерантної взаємодії; відмову від насилля у процесі взаємодії медичного працівника з пацієнтом; співпрацю і солідарність у подоланні спільних проблем майбутнього магістра медичної освіти та пацієнта [6, 27].

Висновки. Толерантність майбутніх фахівців з фізичної терапії є важливою складовою їхньої професійної компетентності, оскільки вона впливає на якість спілкування та взаєморозуміння з пацієнтами. Для успішної практики необхідно мати здатність розуміти та приймати різноманітність пацієнтів, їхні потреби, характери та фізичні можливості. Важливо сприймати індивідуальність кожного пацієнта і працювати з ними на основі поваги та взаєморозуміння. Майбутні фізіотерапевти повинні бути відкриті до різних культурних, етнічних та соціальних особливостей, щоб забезпечити ефективну й доступну реабілітаційну допомогу усім пацієнтам.

Отже, толерантність уможливило не тільки побудову позитивних відносин фізіотерапевта з пацієнтами, але й забезпечує більш ефективну реабілітацію, оскільки сприяє встановленню довіри між ними, що є важливим чинником успіху у лікуванні та реабілітації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бех І. Основоложник науки про вищі духовні переживання і цінності: принцип міжособистісної співномірності В. Сухомлинського у вирішенні проблеми толерантності. *Освіта*. 2014, 8 жовтня. С. 3.

2. Бісмак О. Формування інформаційно-комунікаційної компетентності майбутніх фахівців з фізичної реабілітації. *Освітологічний дискурс*. 2017. № 3–4 (18–19). С. 338–351.

3. Волошко Л.Б. Моделювання процесу формування професійної компетентності майбутніх фізичних терапевтів. *Гуманітарний вісник Полтав. нац. техн. ун-ту імені Юрія Кондратюка* : зб. наук. пр. Полтава : ПолНТУ, 2018. Вип. 3. С.153–160.

4. Волошко Л.Б. Основні компоненти та характеристики професійної взаємодії фахівців з фізичної реабілітації. *Молодь і ринок*, 2017. № 9 (152). С. 77–81.

5. Декларація принципів толерантності: утверджена резолюцією 5.61 Генеральної конференції ЮНЕСКО від 16 листопада 1995 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_503

6. Куценко О.М. Сутність толерантної взаємодії майбутніх магістрів медичної освіти з пацієнтами. *Вісник університету імені Альфреда Нобеля. Серія "Педагогіка і психологія"*. Педагогічні науки. 2018. № 1 (15). С. 26–30.

7. Лянной Ю.О. Зміст професійної підготовки фахівців з фізичної реабілітації (фізичної терапії) у вищих навчальних закладах Австрії. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2015. № 4 (48). С. 74–87.

8. Ляпунова В. Система професійної підготовки майбутнього вихователя до формування у дітей основ етнічної толерантності. *Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету. Серія : Педагогіка*, 2013. № 2 (11). С. 179–186.

9. Професійний стандарт "Фізичний терапевт" / Наказ голови Правління ГО "Українська Асоціація фізичної терапії" 20 січня 2023 р. № 01-пс. URL: https://register.nqa.gov.ua/uploads/0/444-profesijnij_standart_fizicnij_terapevt_1.pdf

10. Сотер М.В. Толерантність як основа міжкультурної комунікації. *Підготовка менеджерів освітньої галузі в умовах децентралізації управлінських структур: світовий досвід* : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Херсон, 10–11 лист. 2016 р.). Херсон : Видавничий дім "Гельветика", 2016. С. 186–188.

REFERENCES

1. Bekh, I. (2014). Osnovopolozhnyk nauky pro vyshchi dukhovni perezhyvannya i tsinnosti: pryntsyv mizhosobystisnoyi spilnomirnosti V. Sukhomlynskoho u vyrishenniya problemy tolerantnosti [The founder of the science of higher spiritual experiences and values: the principle of interpersonal mutuality of V. Sukhomlynskyi in solving the problem of tolerance]. *Education*, p. 3 [in Ukrainian].

2. Bismak, O. (2017). Formuvannya informatsiyno-komunikatsiynoyi kompetentnosti maybutnikh fakhivtsiv z fizychnoyi rehabilitatsiyi [Formation of information and communication competence of future specialists in physical rehabilitation]. *Educational discourse*, Vol. 3–4 (18–19), pp. 338–351. [in Ukrainian].

3. Voloshko, L.B. (2018). Modelyuvannya protsesu formuvannya profesiynoyi kompetentnosti maybutnikh fizychnykh terapevtiv [Modeling the process of formation of professional competence of future physical therapists]. *Humanitarian Bulletin of Poltava National Technical University named after Yuriy Kondratyuk*. Vol. 3, pp. 153–160. [in Ukrainian].

4. Voloshko, L.B. (2017). Osnovni komponenty ta kharakterystyky profesiynoyi vzayemodiyi fakhivtsiv z fizychnoyi rehabilitatsiyi [Main components and characteristics of professional interaction of physical rehabilitation specialists]. *Youth & market*, Vol. 9 (152), pp. 77–81. [in Ukrainian].

5. Deklaratsiya pryntsyviv tolerantnosti: utverdzhena rezolyutsiyeyu 5.61 Heneralnoyi konferentsiyi YUNESKO vid 16 lystopada 1995 r [Declaration of the Principles of Tolerance: approved by Resolution 5.61 of the UNESCO General Conference of November 16, 1995]. Available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_503 [in Ukrainian].

6. Kutsenko, O.M. (2018). Sutnist tolerantnoyi vzayemodiyi maybutnikh mahistriv medychnoyi osvity z patsiyentamy [The essence of tolerant interaction of future masters of medical education with patients]. *Bulletin of Alfred Nobel University*. Vol. 1 (15), pp. 26–30. [in Ukrainian].

7. Liannyo, Yu. O. (2015). Zmist profesiynoyi pidhotovky fakhivtsiv z fizychnoyi rehabilitatsiyi (fizychnoyi terapiyi) u vyshchyykh navchalnykh zakladakh Avstriyi [Content of professional training of specialists in physical rehabilitation (physical therapy) in higher educational institutions of Austria]. *Pedagogical sciences: theory, history, innovative technologies*. Vol. 4 (48), pp. 74–87. [in Ukrainian].

8. Lyapunova, V. (2013). Systema profesiynoyi pidhotovky maybutnoho vykhovatelya do formuvannya u ditey osnov etnichnoyi tolerantnosti [The system of professional training of the future educator for the formation of the foundations of ethnic tolerance in children]. *Scientific Bulletin of the Melitopol State Pedagogical University. Series: Pedagogy*. Vol. 2 (11), pp. 179–186. [in Ukrainian].

9. Profesijnyy standart "Fizychnyy terapevt" [Professional standard "Physical therapist"]. Order of the Chairman of the "Ukrainian Physical Therapy Association" dated January 20, 2023, Vol. 01-ps. Available at: https://register.nqa.gov.ua/uploads/0/444-profesijnij_standart_fizicnij_terapevt_1.pdf [in Ukrainian].

10. Soter, M.V. (2016). Tolerantnist yak osnova mizhkulturnoyi komunikatsiyi [Tolerance as the basis of intercultural communication]. *Training of managers of the educational sector in the conditions of decentralization of management structures: world experience*. Kherson, pp. 186–188. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 26.02.2024

